IL-*BRAVI* FID-DAR TA' LUĊIJA

(Kelma b'kelma mill-"Promessi Sposi" tal-Manzoni Taqs. VII għan-nofs)

Ton, ton, ton, ton : in-nies tar-raħal jaqbżu bil-qiegħda fu is-sodda; iż-żgħażagħ, mixħutin fil-mitben, itawlu widnejhom, iq mu bil-wieqfa — X'ġara? x'ġara? Il-qampiena ddoqq it-tokki Nar? ħallelin? imtarrfin? — Bosta min-nisa jiftħu għa nejn, jitolbu lil żwieġhom li ma jiċċaqalqux, li jħallu jiġ lill-oħrajn: xi wħud iqumu u jmorru fit-tieqa: il-ġwejjef, bħa kieku qagħdu għat-talb, jerġgħu għal taħt il-għata: l-akta seksieka u l-aktar irġiel jinżlu jaqbdu l-midra u l-azzarin, bie jiġru għall-ħsejjes: l-oħrajn jibqgħu jaraw.

Iżda, qabel ma dawk hejjew ruħhom, qabel ukoll ma kien stenbħu sewwa, il-ħoss kien wasal f'widnejn oħrajn, li kien jishru, mhux il-bogħod, fuq riġlejhom u lebsin: il-*bravi* band Anjeża u Perpetwa f'oħra. Ngħidu qabel, fil-qasir, x'qagħd jagħmlu dawk, mindu ħallejniehom, biċċa fil-għorfa u biċċa fi ħanut ta' l-ikel. Dawn it-tlieta, meta raw il-bibien ta' barra kollh magħluqa u t-triq baħħ, ħarġu bilġri, bħalkieku ntebħu li ddawr u jgħidu li jridu jħittxu jmorru d-dar għamlu dawra mar-raħal, bie jaraw sewwa jekk kienx inġabar kullħadd; u tabilħaqq, m ltaqgħux ma' ruħ, anqas ma semgħu l-iċken ħoss. Għad dew ukoll, qajl qajl, minn quddiem id-dwejra fqajra tagħna l-aktar ħiemda fost kollha, għaliex ma kien hemm fiha ħadd iżje Marru nbagħad, bla ma jgħawġu, l-għorfa, u għarrfu b'koll lil Grisu. Dlonk, dan qiegħed f'rasu biċċa ta' kappell daqsie fuq dahru mantar ta' l-inċirata, miżrugħ qxur tal-gajdr qabad ħatar ta' pellegrin, qal: — immorru ta' rġiel: ara titi fsu, u għajnejkom fija, — mexa l-ewwel wieħed, l-oħrajn warajh u, f'daqqa waħda, waslu d-dwejra, minn triq biswit dik minnha kienet tbiegħdet it-tajfa żgħira tagħna, sejra hija wk tilħaq biċċa dmir li kellha. Grisu waqqaf in-nies tiegħ ftit il-bogħod, għadda l-quddiem waħdu ħalli jitkixxef, u, jilma kullimkien baħħ u ħiemed barra, ġagħal jersqu tnejn minn da il-ħajjiena, amarhom li jaqbżu bla ħoss il-ħajt li kien jagħla il-bitħa, u, kif jinżlu ġewwa, li jistaħbew f'rokna, wara tina mwe rqa, li fuqha kien tafa' għajnejh fil-għodu. Hekk kif għamel da ħabbat qajl qajl, bil-fehma li jgħid li hu pellegrin li tilef it-tri

li jitlob li jiskennuh sa ma jisbaħ. Ħadd ma jwieġeb: jarġa' jħabbat ftit aktar bil-qawwi; anqas qiżd. Imur inbagħad isejjaħ it-tielet minn dawk il-ħalliela u qattiela, iġagħlu jinżel fil-bitħa, bħat-tnejn l-oħra, u jaqla' qajl qajl is-sokkara, biex ikunu jistgħu jidħlu u joħorġu bla xkiel. Kollox isir b'għaqal kbir, u kollox jimxi ħarir. Imur isejjaħ lill-oħrajn, idaħħalhom miegħu, jibgħathom jinħbew ma' ġenb ta' l-ewwel; jersaq qajl qajl lejn il-bieb li jâti għat-triq, jonsob ħdejh żewġ għases min-naħħa ta' ġewwa; u jibqa' sejjer għall-bieb tal-għorof t'isfel. Iħabbat ukoll hemm, u jistenna: kien jista' jistenna qatigħ. Jaqla' bla l-iċken ħoss dak il-bieb ukoll: ħadd minn ġewwa ma jgħid: min hemm ?; ma tinsamâx ruħ : ma tistâx tmur aħjar. Nimxu mela: — st, — isejjaħ lil dawk ta' taħt it-tina, jidħol magħhom fil-għorfa t'isfel, fejn, fil-għodu, ruħ ħażina, kien ittallab dik il-loqma ħobż. Joħroġ mill-but lixka, żnied u kubrita, jixgħel imnara żgħira li kellu, jidħol fil-għorfa l-oħra, tal-ġewwa minn dik, biex jagħmel tajjeb lilu n-nifsu li m'hemm fiha ħadd: m'hawn ħadd. Jarġa' l-ura, imur għall-bieb tat-taraġ, igħarrex, iressaq widnejh: ħadd u skiet. Iħalli żewġ għases oħra isfel, iġagħal jimxi warajh lil Grinjapoku, li kien *bravu* mill-inħawi ta' Bergamu, li hu biss kellu jhedded, isikket, jamar, f'kelma waħda, jitkellem, sabiex kliemu kien jista' jġagħal tifhem lil Anjeża li kienu mibgħutin minn hemm. B'dan ma' ġenbu, u l-oħrajn warajh, Grisu jitla' qajl qajl, jidgħi f'qalbu għal kull tarġa' li ċċaqċaq, għal kull medda ta' riġel ta' dawk il-għafsin li tagħmel ħoss. Fl-aħħar wasal fuq nett. Hawn il-libru. Jinbotta ħafif il-bieb li jâti għall-ewwel għorfa; il-bieb jerħi, jitbexxaq : iqiegħed għajnu; dlam ċappa: iqiegħed widintu, biex jisma' jekk xi ħadd hux jonħor, jieħu n-nifs, jiċċaqlaq hemm ġew ; xejn. Nimxu mela: iqiegħed l-imnara quddiem wiċċu, biex jara, minngħajr ma jarawh, jiftaħ beraħ il-bieb, jilmaħ sodda ; jintafa' għal fuqha: is-sodda magħmula u watja, bix-xaqliba mdawra, u mifruxa fuq l-imħaded. Jiġbed spallejh, idur fuq sħabu, jegħmiżhom li sejjer jara fil-għorfa l-oħra, u biex jiġu warajh minngħajr qiżd; jidħol; itenni jagħmel bħal qabel, isib xorta.—X'il-mniegħel ?—igħid inbagħad: ewilla xi kelb lagħabna u mar kixifna ? — Jaqbdu lkoll, b'inqas ħsieb, iħarsu u jgerfxu f'kull rokna, jagħqilbu d-dar ta' taħt fuq. Waqt li dawn mehdijin f'dan, it-tnejn li qegħdin jagħmlu l-għassa, fil-bieb tat-triq, jisimgħu taħbit imgħaġġel ta' riġlejn, li qiegħed joqrob bil-ħeffa; jistħajlu li, hu min hu, jibqa' għaddej; ma jittiesfux, u, għal dak li jista' jkun, iżommu ruħhom imhejjijin. U tabilħaqq, it-taħbit waqaf sewsew mal-bieb. Kien Dumînku li

b ħut minn patri Kristofru biex [„• kien ġej biltfirj'. *A|la> i()ttxu jaħarbu minn ġod.d^ M.temg n.sahalli. * 'nvent> għa¦JeX... il-ghaliex tafuh. ja, jmorru jinftabru, go iħabbat, u jħossha tiċċaqlaq rj.

"Tims emer " maqlugħa. -Hawn x'hawn?Haħse fih; uj.tfa I"ieD B ^ ħiħ u ħoss d)onk m. l"ldd i * l f\ H minn taht ilisien, wieħed ,

r,"n *fltr -u3Sb* igħidulu bMeħen ta' theddJ i int mejjet - Hubil-maqlub iwerżaq twerżin, £id & hafnuh ji.fagħlu idufuq ħalqu I l-ieħor ;Sn. daqs,ex. biex -beżżgħu. It-t.fel j.tr.egħed qlsu wer, u anqas biss ifittex li jRf-ajjat ; lida, ħm bla waqt, għalil b'lehen li m'għandux x'jaqsam, j.nsama dak l-ewwel tot ta' qampiena, inbagħad xebgħa tokki w.eħed wara l-.eħor. tf hu fin-naqas jaħseb hażin, jgħid il-qawl m.lan.ż: .l-w.eħed u l-ieħ, dawk il-hajjiena deherlu liqiegħed j.sma' f'dawk it-tokki ismd kuujomu u laqmu; jililqulu dirgħajh lilDuminku, jiġbdu |.J tagħhom bil-heffa, jiftħu idejhom u ħalqhom, iharsu f'wiċċ xulnj u j.tilqu b'ġirja għad-dar, fejn kien hemm il-biċċa l-kbira t< t.ula. Duminku joħroġ jiġri mat-triq, għan-naħħa tal-kàmpnr fejn hekk jew hekk xiħadd kellu jkun hemm. Dawk il-friegħf l-oħra likienu qeghdin iqallbu d-dar, minn fuqs'isfel, it-toi wahxi kien laqathom xorta wahda: jirihxlu, jixxerrdu, jahbtu m.¦ xulxin : kull wiehed ifittex l-iqsar triq biex jasal ghall-bieb. I tnhid kienu kollha nies imġarrba u mdorrija turi snienha ; iil ma setghux iżomnu. bil-biża' ta' ħsara, lima kenux jistd jisthajlu x'kienet sewwa, u lima kenitx ħalliethom jarawha fl mill-boghod, qabel maġiet fuqhom. Riedet tkun is-setgħa kollt ta' Grisu biex iżommhom flimkien, hekk lijerġgħu l-ura kifġe«j majaharbux. Bhall-kelb limiexi ma' merħla qżieqeż, jiġrii l hawnu issa l-hinn wara dawk lijixterdu; lil dak jaqbdu bi *tà* m.nn widmtu, ujiġbdu għall-merħla; lil danjinbuttah b'ge* *m* ; jmbaħ lill-iehor li fil-waqt hiereġ mill-qabda; hekk il-P egr.n jahfen w.ehed minn dawk, likien għoddu laħaq il-gf'a,t ^Mukr1;tei¦.„ra bil-ħatar wieħed, tnejn likienu tf¦ Uinn 'n'nt 3: 'K^jiat lill-oħrajn lisejrin jiġru '1 h*< r-bha nrt' aJrmaiaf,,Kħalfe;i": hekk liġabarhom ilkoll { 22 ilkol'fl t ""1^- isaw! 'M-toH fl-idein. i M * M « IrSu *l* -"k,en: U!,ba^ad immorru: hekk għandna *f* jekk LllhomT"\Jekk "in^aqd... boloh liintom? * nħ-lluhom jaqbduna wieħed wiehed, imqar in-nies *W**

iilaghbulna. Ghajb għalikom, Warajha, u flimkien. - Wara din it-teħġiġa qasira, marqagħad fir-.as, u ħareġ l-ewwel wieħed Id-dwejra, kif għidna, kienet f'tarf ir-raħal ; Grisu qabad it-triq ¦i kienet tieħu għal barra, u kollha tqassmu u baqgħu mixjin hekk warajh.

Dun Pawl

X'QASMA TA' QALB!

Kien hemm darba xiħ lilakien jara u l-anqas jisma' iżjed, U kellu riġlejh jirtogħdu. L-imsejken, meta kienjiġi biex jiekol, kien ixerred ii-minestra fuqil-mejda, u drabi wkoll tiċċallasma' wiċċu għaliex l-imgħarfa f'idejh kienet donnha qasba fir-riħ. Il-kenna bdiet tistmerru u ibnu wkoll, u fl-aħħar ma reduhx iżjed magħhom fil-mejda u kellu jibda joqgħod f'rokna jiekol daqxejn tisjir f'iskutella : iżda darba waħda li idejh kienu jirtogħdu iktar, l-iskutella żeiqitlu minn iduu saret bċejjeċ — Jommi ! hemm trid tisina' x'ilsien telqet il-kenna : ix-xwejjaħ anqas biss wieġeb, għaddas rasu u demgħa feġġet fuq xfar għajnejh u tniehed tnehida! Il-għada fettxew xtraw siett tal-landa uqaluiu : "Dan issa matfarrkux !"

Dik iUejla iben ix-xiħ u l-kenna lemħu lil binhom mixħut fl-art, qiegħed jilgħab bil-bċejjeċ ta* l-iskutella. "X'int tagħmel hemm?" Staqsieh missieru. "Qiegħed inwaħħal ll-bċejjec ta l-iskutella biex meta nilhaq raġel nati '1 missieri u l omnn lejn jieklu !"

H-missier u l-ommtaw ħarsa lil xulxin, ma felħux iktar 'żommu, infexxu jibku Hadu mill-ġdid 'in-nannu magħhom fuq il-mejda u minn dakil-jum il-quddiem ma żidux lktar iaħqruh.

(H-Belt.)

C. M.D.